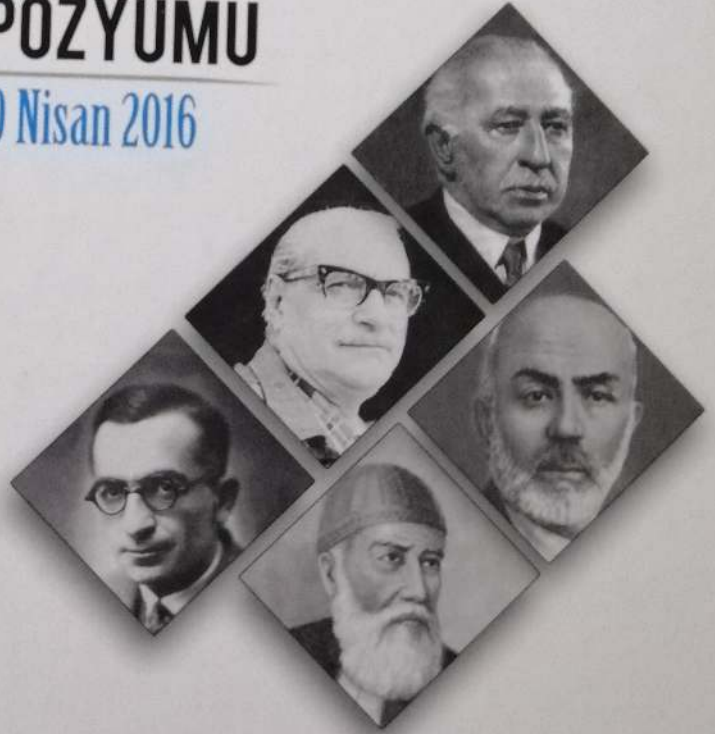

ULUSLARARASI EDEBİYAT ve TOPLUM SEMPOZYUMU

28-30 Nisan 2016

BİLDİRİLER KİTABI
2. CİLT

Bu kitap Bartın Üniversitesi Yönetim Kurulu'nun 14/04/2016 tarih ve 2016/06 nolu kararı ile basılmıştır.

© Copyright

Bu eserin tüm yayın hakları Bartın Üniversitesi Rektörlüğü'ne aittir. Rektörlüğün yazılı izni olmadan kitabın tümünün ya da bir kısmının elektronik, mekanik veya fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Bu kitapta yer alan tüm bildirilerin bilim ve dil bakımından sorumluluğu yazarlarına aittir.

Bilimsel Hakemler Listesi:

1. Prof. Dr. Alim YILDIZ
2. Prof. Dr. Erdoğan BOZ
3. Prof. Dr. İsmet EMRE

Kapak Tasarımı : Esra ÖZTÜRK
Dizgi : Okt. Can ŞEN

Birinci Baskı
Baskı Adedi : 300

Kütüphane Bilgi Kartı

Bartın Üniversitesi Uluslararası Edebiyat ve Toplum Sempozyumu (2016 : Bartın)
Bartın Üniversitesi Uluslararası Edebiyat ve Toplum Sempozyumu, 28-30 Nisan 2016 :
Bildiriler Kitabı / Editör : Hacı İbrahim Delice. Bartın : Bartın Üniversitesi, 2016.

Cilt 2, 616 s.

ISBN : 978-605-9895-09-5 (Tk)

ISBN : 978-605-9895-11-8 (2.Cilt)

1. Edebiyat, 2. Edebiyat ve toplum - Sempozyum, 3. Edebiyat incelemeleri

PN51

809.93358

Baskı

Hermes Ofset Ltd. Şti.
Büyük Sanayi 1. Cadde No: 105 İskitler/ANKARA
Tel: 0.312 384 34 32
hermes@hermesofset.com

İÇİNDEKİLER

Sempozyum Kurulları	7
BİLDİRİLER	
Prof. Dr. Babahan MUHAMMED ŞERİF Türk Edebiyatında Toplum ve İnsan Kavrayışı	11
Prof. Dr. Balkiya KASSYM Türk Dilleri Kelime Oluşumu Sisteminde Motivasyon ve Bilişsel İşlev	17
Prof. Dr. Ferit YUSUPOV Sibiryalı Tatar Halk Edebiyatı Antolojisini Oluşturma Denemesi	21
Prof. Dr. Ramilya YARULLİNA YILDIRIM Tatar Romanlarında Toplumsal Değişimlerin Yansıması	25
Prof. Dr. Smagulova KULDARHAN NURGAZIKIZI Kazak Deyim ve Atasözlerindeki Cinsiyet Kavramlarına Dair	33
Prof. Dr. Ulvi KESER Kıbrıs Türk Mücadele Tarihinde Nacak Gazetesi ve Edebiyat Yansımaları	39
Prof. Dr. Vügar SULTANZADE Azerbaycan'da Çağdaş Şahıs Adları Sisteminin Oluşumunda Edebiyatın Rolü	61
Doç. Dr. Berdi SARIYEV Dil Eğitiminde 3D Yöntemi ve Dil Öğretim Araçları Hakkında	67
Doç. Dr. Besire AZİZALİYEVA Edebiyatta Toplumsal Sorunların İşlenme Boyutları	85
Doç. Dr. Lale ALİZADE Divan Edebiyatında Birey ve Toplum Bağlılığı	93
Doç. Dr. Necdet DEMİRCİ Irak Türkmen Toplumunda Hoyrat	99
Yrd. Doç. Dr. Chinara SASYKULOVA İkinci Dünya Savaşının Kırgız Edebiyatına Yansıması	105
Yrd. Doç. Dr. Mayramgül DIYKANBAYEVA Tölögön Kasımbek'in "Kırılan Kılıç" Romanında Yönetici-Halk İlişkisi ve Halk Kültürü	111
Yrd. Doç. Dr. Naz PENAİ 1917 Yılına Kadar Yayınlanan Kazak Hikâye ve Romanlarında Eğitim Meselesi	121
Dr. Abdulkadir İNALTEKİN Avrupalı Türklerde Toplumsal Değişim ve Göç Edebiyatı (Almanya Örneği)	147
Dr. Ayşe ATAY Edebiyat, Toplum, İdeoloji Etkileşimlerinde Tepkisel Süreç ve Azerbaycan Örneği	161

Arş. Gör. Alp Eren DEMİRKAYA Mehmüt Galev'in "Möhacirler" Adlı Romanından Hareketle Göçün Türkiye'ye Yerleşen Tatar Toplumu Üzerindeki Etkileri	171
Okt. Sena ARİF ŞEŞUM Makedonya Türk Yazarlarının Eserlerinde Göç Konusu	183
Prof. Dr. Esma ŞİMŞEK Edebiyat-Toplum İlişkisi Açısından Masallar	189
Doç. Dr. Abduselam ARVAS "Manas Destanı"nı Kim Değiştiriyor?	199
Doç. Dr. Halil Altay GÖDE - Yasemin YILDIRIM Sosyal Hayat İçinde Anadolu Türk Efsanelerinde Gelin	209
Doç. Dr. Mehmet YILMAZ İletişim Kuramları Çerçevesinde Âşık Edebiyatı, Âşıklar ve Âşık Muhitleri	221
Yrd. Doç. Dr. Çiğdem AKYÜZ Görüngübilim Bağlamında Osmanlı Toplum Modernleşmesi ve Orta Oyununda Kentli Tipler	231
Yrd. Doç. Dr. Ebru ŞENOC AK Köy Seyirlik Oyunlarında Mit, Edebiyat ve Toplum İlişkisi	241
Yrd. Doç. Dr. İbrahim GÜMÜŞ Raglan'ın Geleneksel Kahraman Kalıbı ve Bamsı Beyrek	257
Yrd. Doç. Dr. Orhan ÇELTİKÇİ Anadolu ve Azerbaycan Coğrafyasında Nazar İnanışı Üzerine Uygulamaların Karşılaştırması	261
Yrd. Doç. Dr. Şerife Seher EROL ÇALIŞKAN Türkmen Efsanelerindeki Cezalandırmaların Toplumsal İşlevleri	279
Arş. Gör. Serdar Deniz ÖZDEMİR Toplum, Mizah ve Kültürel Bellek Bağlamında İncili Çavuş Fıkraları	287
Prof. Dr. Sc. Aleksandr TSOI Social Worlds in Leo Tolstoy's Novel "Hadji Murad"	295
Doç. Dr. Estella Antoaneta CIOBANU Fiction's Others: Muting Individuals, En-gendering Society in Three Twentieth-Century Novels	305
Doç. Dr. Salih TUR Filistin Trajedisinin Edebiyata Yansıması Bağlamında Gassân Kenefânî'nin "Güneşteki Adamlar" Adlı Romanı	317
Doç. Dr. Petru GOLBAN A Romantic Social Concern? The Individual between Escapism and Rebelliousness in Shelley and Byron	329
Doç. Dr. Tatiana GOLBAN The Social Concern in The Postmodern Novel <i>Captain Corelli's Mandolin</i>	339
Yrd. Doç. Dr. Ayla OĞUZ Role Conflicts and Social Frustrations in The British Society in <i>Where Angels Fear to Tread</i>	349

Yrd. Doç. Dr. Berna FİLDİŞ	
Virginia Woolf'ta Kadınların Kendilerini Gerçekleştirmesi Sorununa Biyografik Bir Bakış	355
Yrd. Doç. Dr. İrfan ATALAY	
1789 Sonrası Fransız Tarihî Çocuk Romanlarında Toplum Bilinci ve İdeoloji Aktarımı	367
Arş. Gör. Şeyma KARACA KÜÇÜK	
James Joyce'un <i>Araby</i> ve Orhan Pamuk'un <i>Kara Kitap</i> Adlı Eserlerinde Kimlik Arayışı	383
Prof. Dr. Ahmet BURAN	
Dil-İnsan-Kimlik İlişkisi	391
Prof. Dr. Hacı İbrahim DELİCE	
İlkokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiir Metinlerinin Toplumsal Bilinç Açısından Değerlendirilmesi	395
Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir OĞRAK	
Geleneksel Kitle İletişim Araçlarından Sosyal Medyaya Değişim	421
Yrd. Doç. Dr. Nevrihal BAYAR	
Dil ve Toplum	427
Dr. Sevdâ GÜLAKAN KAMAN	
Latife Tekin'in Buzdan Kılıçlar Romanındaki Sosyolekt Algısı: Yoksulların Dili	437
Arş. Gör. Anıl ÇELİK	
Türkiye Türkçesi Atasözü ve Deyimlerinde Toplumun Delilik Algısı	449
Prof. Dr. İlhan ERDEM - Öğr. Gör. Tunay KARAKÖK	
Selçuklularda Siyaset ve Edebiyat İlişkisi Üzerine Düşünceler (Şemseddin Muhammed-i İsfahanî Özelinde)	467
Doç. Dr. Mehmet Emin ŞEN	
Türk Tarihinde Kültürel İnşa Sürecinde Tekke Edebiyatı	475
Doç. Dr. Mustafa HİZMETLİ	
Endülüs Müslümanlarının Avrupa Tarım Literatürüne Katkılarına Bir Örnek: İbnü'l-Avvam'ın Kitabü'l-Filâha Adlı Eseri ve Tarihi Değeri	487
Doç. Dr. Süleyman ÖZBEK	
Tekke Edebiyatına Dair Eserlerde Sosyo-Kültürel Hayata Dair Bilgilerin Değerlendirilmesi: Mevlana Örneği	499
Yrd. Doç. Dr. Emrah ÇETİN	
Üç İstanbul Romanında Osmanlı Bürokrasisi	511
Yrd. Doç. Dr. Melek SARI GÜVEN	
Tarihin Öznesi Edebiyatın Nesnesi: Boğazkesen / Fatih'in Romanı'nda Toplumsal-Tarihsel ve Psikolojik Öğelerin İncelenmesi	523
Prof. Dr. Ali EROL	
Toplumsal Duyguların Şekillenmesinde Edebiyat ve Müzik İlişkisi	533
Yrd. Doç. Dr. Ferhunde KÜÇÜKŞEN ÖNER	
Deniz Yaşamının Türk Resim ve Edebiyatına Yansımaları	543
Yrd. Doç. Dr. Süreyya GENÇ	
İbrahim Balaban'ın Resim ve Kitaplarında Toplumsallık Algısı	557

KURULLAR

ONUR KURULU

Bartın Valisi, Sayın Seyfettin AZİZOĞLU

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanı, Sayın Prof. Dr. Derya ÖRS

Bartın Üniversitesi Rektörü, Sayın Prof. Dr. Ramazan KAPLAN

Atatürk Kültür Merkezi Başkanı, Sayın Prof. Dr. Turan KARATAŞ

SEMPOZYUM ONURSAL BAŞKANI

Prof. Dr. Ramazan KAPLAN

Bartın Üniversitesi Rektörü

SEMPOZYUM BAŞKANI

Prof. Dr. H. İbrahim DELİCE

Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanı

DÜZENLEME KURULU

Şaban ABAK

Doç. Dr. Mustafa HİZMETLİ

Doç. Dr. Alsou KAMALIEVA

Yrd. Doç. Dr. Ş. Seher EROL ÇALIŞKAN

Yrd. Doç. Dr. Haluk ÖNER

Yrd. Doç. Dr. Macit BALIK

Yrd. Doç. Dr. İbrahim YILDIRIM

Yrd. Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK

Yrd. Doç. Dr. Berna Fildiş

Yrd. Doç. Dr. Melek SARI GÜVEN

Yrd. Doç. Dr. Ayşe Gül ÇIVGIN

Okt. Can ŞEN

(Atatürk Kültür Merkezi Başkan Yardımcısı)

(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)

(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)

(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)

(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)

(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)

(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)

(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)

(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)

(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)

(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)

(Bartın Üniversitesi)

YÜRÜTME KURULU

Şaban ABAK

Doç. Dr. Mustafa HİZMETLİ

Yrd. Doç. Dr. Ş. Seher EROL ÇALIŞKAN

Yrd. Doç. Dr. Haluk ÖNER

Yrd. Doç. Dr. Macit BALIK

(Atatürk Kültür Merkezi Başkan Yardımcısı)

(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)

(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)

(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)

(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)

BİLİM VE DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Turan KARATAŞ

Prof. Dr. A. Kadir ÇÜÇEN

Prof. Dr. A. Korkut TUNA

Prof. Dr. Abdıldacan AKMATALİYEYEV

Prof. Dr. Abdullah UÇMAN

Prof. Dr. Ahmet BURAN

Prof. Dr. Ahmet TAŞĞIN

Prof. Dr. Alaattin KARACA

Prof. Dr. Ali YAKICI

Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN

Prof. Dr. Alim YILDIZ

Prof. Dr. Ayşe ÖZEL

Prof. Dr. Ayşe YÜCEL ÇETİN

Prof. Dr. Balkiya KASSYM

Prof. Dr. Dilaver DÜZGÜN

Prof. Dr. Erdoğan BOZ

Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK

Prof. Dr. Fatma ÖZKAN

Prof. Dr. Ferit HAKİMCANOV

Prof. Dr. Ferit YUSUPOV

Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN

Prof. Dr. Guldarhan SMAGULOVA

Prof. Dr. Gülzura CUMAKUN

Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN

Prof. Dr. Hamza ÇAKIR

Prof. Dr. Hanifi VURAL

Prof. Dr. Halûk Harun DUMAN

(Atatürk Kültür Merkezi Başkanı)

(Uludağ Üniversitesi)

(İstanbul Ticaret Üniversitesi)

(Kırgısıztan Millî Bilimler Akademisi)

(Mimar Sinan Üniversitesi)

(Fırat Üniversitesi)

(Necmettin Erbakan Üniversitesi)

(Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)

(Gazi Üniversitesi)

(Necmettin Erbakan Üniversitesi)

(Cumhuriyet Üniversitesi)

(Doğuş Üniversitesi)

(Gazi Üniversitesi)

(Abay Kazak Millî Pedagoji Üniversitesi)

(Atatürk Üniversitesi)

(Osmangazi Üniversitesi)

(Fırat Üniversitesi)

(Gazi Üniversitesi)

(Tataristan İlimler Akademisi)

(Kazan Federal Üniversitesi)

(İzmir Ekonomi Üniversitesi)

(Kazak Devlet Üniversitesi)

(Ankara Üniversitesi)

(Ege Üniversitesi)

(Erciyes Üniversitesi)

(Gaziosmanpaşa Üniversitesi)

(Marmara Üniversitesi)

Prof. Dr. Hüseyin AKKAYA	(Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. İlhan ERDEM	(Cumhuriyet Üniversitesi)
Prof. Dr. İsa ÖZKAN	(Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. İsmet EMRE	(Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. İsmet ÇETİN	(Necmettin Erbakan Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet ARSLAN	(Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet NARLI	(Cumhuriyet Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK	(Balıkesir Üniversitesi)
Prof. Dr. Metin EKİCİ	(Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. M. Öcal OĞUZ	(Ege Üniversitesi)
Prof. Dr. Muhammet Babahan ŞERİF	(Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Musa Yaşar SAĞLAM	(Taşkent Üniversitesi)
Prof. Dr. Mustafa DEMİRCİ	(Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Orhan SÖYLEMEZ	(Selçuk Üniversitesi)
Prof. Dr. Osman GÜNDÜZ	(Ardahan Üniversitesi)
Prof. Dr. Önal KAYA	(Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Ramilya YARULLİNA YILDIRIM	(Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Recep TOPARLI	(Adıyaman Üniversitesi)
Prof. Dr. Sami ŞENER	(Cumhuriyet Üniversitesi)
Prof. Dr. Sedat ADIGÜZEL	(Sakarya Üniversitesi)
Prof. Dr. Sema UĞURCAN	(Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Şeref BOYRAZ	(Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Şerif Ali BOZKAPLAN	(Cumhuriyet Üniversitesi)
Prof. Dr. Taylan ALTUĞ	(Dokuz Eylül Üniversitesi)
Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY	(Ege Üniversitesi)
Prof. Dr. Üçler BULDUK	(Emekli Öğretim Üyesi)
Prof. Dr. Vefa TAŞDELEN	(Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Yakup ÇELİK	(Yıldız Teknik Üniversitesi)
Prof. Dr. Yılmaz DAŞCIOĞLU	(Yıldız Teknik Üniversitesi)
Doç. Dr. Abdulhamit KIRMIZI	(Sakarya Üniversitesi)
Doç. Dr. Alpay Doğan YILDIZ	(İstanbul Şehir Üniversitesi)
Doç. Dr. Baki ASILTÜRK	(Gaziosmanpaşa Üniversitesi)
Doç. Dr. Beyhan KANTER	(Marmara Üniversitesi)
Doç. Dr. Deniz BAYAN	(Mardin Artuklu Üniversitesi)
Doç. Dr. Erkin EMET	(Trakya Üniversitesi)
Doç. Dr. Gülhan ATNUR	(Ankara Üniversitesi)
	(Atatürk Üniversitesi)

Doç. Dr. Gülsüm KILLI
Doç. Dr. Hakan SAZYEK
Doç. Dr. Hülya ARSLAN EROL
Doç. Dr. Işık ÖZGÜNDOĞDU EREN
Doç. Dr. M. Kubilay AKMAN
Doç. Dr. Mehmet BİRGÜL
Doç. Dr. Mehmet EROL
Doç. Dr. Mehmet VURAL
Doç. Dr. Metin BECERMEN
Doç. Dr. Muhsin YILMAZ
Doç. Dr. Mustafa HİZMETLİ
Doç. Dr. Ogün ÜREK
Doç. Dr. Rıdvan CANIM
Doç. Dr. Süleyman EFENDİOĞLU
Doç. Dr. Süleyman ÖZBEK
Doç. Dr. Vildan COŞKUN
Yrd. Doç. Dr. Ş. Seher EROL ÇALIŞKAN
Yrd. Doç. Dr. Haluk ÖNER
Yrd. Doç. Dr. Berna Fildiş
Yrd. Doç. Dr. Melek SARI GÜVEN
Yrd. Doç. Dr. Macit BALIK
Yrd. Doç. Dr. Leylâ Burcu DÜNDAR
Yrd. Doç. Dr. Mert ÖKSÜZ

(Ankara Üniversitesi)
(Kocaeli Üniversitesi)
(Gaziantep Üniversitesi)
(Uludağ Üniversitesi)
(Uşak Üniversitesi)
(Uludağ Üniversitesi)
(Gaziantep Üniversitesi)
(Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)
(Uludağ Üniversitesi)
(Uludağ Üniversitesi)
(Bartın Üniversitesi)
(Uludağ Üniversitesi)
(Trakya Üniversitesi)
(Atatürk Üniversitesi)
(Gazi Üniversitesi)
(Sakarya Üniversitesi)
(Bartın Üniversitesi)
(Bartın Üniversitesi)
(Bartın Üniversitesi)
(Bartın Üniversitesi)
(Bartın Üniversitesi)
(Başkent Üniversitesi)
(Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi)

SEMPOZYUM SEKRETERYASI

Arş. Gör. Özge ÖZBAY
Arş. Gör. Müzeyyen SAĞLAM
Arş. Gör. Anıl ÇELİK
Arş. Gör. Alp Eren DEMİRKAYA
Uzm. Yrd. İ. Evre BAŞAR
Uzm. Yrd. Hasan Ali ÇETİN
Uzm. Yrd. Ömer GÖK

(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)
(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)
(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)
(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)
(Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı)
(Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı)
(Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı)

T
özgür
insan
Reşat
yazar
vermi
şahıs
dönüş
anane
öneml
alınm
hayatt
illetle
Günt
toplun
yolum
S
saade
toplun
hukul
temin
müke
edebi
Günt

freed
hum
Nuri
such
soci
for f
agai
trad
brou
in t
prop
kind
also
dau
dev

ANADOLU VE AZERBAYCAN COĞRAFYASINDA NAZAR İNANIŞI ÜZERİNE UYGULAMALARIN KARŞILAŞTIRMASI

Yrd. Doç. Dr. Orhan ÇELTİKÇİ*

ÖZET

Toplumu kalabalık yığınları olmaktan kurtaran, onu oluşturan bireyler arasında manevi bağ kurduran en önemli birliktelik unsuru toplumun kültürel birikim ve değerleridir. Bu bağlamda düşünülürken; dil, tarih, coğrafya, din ve halk inançları kültürü oluşturan ana unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültürel değerleri oluşturan unsurlardan biri olan halk inanış ve uygulamaları tarih boyunca toplum bireyleri tarafından benimsenip süzülme süzülme gelmiş, bütünüyle düşünüldüğünde yaşadığı toplumu değer toplumlardan ayıran en önemli özelliklerdendir. Halk inanışları hayatın her dönemiyle ilgili olarak (Doğum, evlenme, ölüm ve diğerleri) uygulamalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle doğum ve evlenme ile ilgili uygulamalar arasında "Nazar inanışı" önemlidir.

Günümüzde dünyada Türkler yedi bağımsız devlet, onlarca özerk cumhuriyet ve diğer siyasi otoriteler içerisinde yaşamaktadırlar. Bağımsız Cumhuriyetlerin ikisi Azerbaycan ve Türkiye Cumhuriyetidir. Bu çalışmada bu iki Bağımsız cumhuriyet coğrafyasında yaşatılan halk inanışlarında "Nazar inanışı" ile ilgili olarak bebeklere, gençlere, gelinlere nazar dokunmasını önlemek için yapılan uygulamalar ile nazar değmesi üzerine nazarın olumsuz etkisinden kurtulmak için yapılan uygulamalar değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Dünyası, Sosyal Antropoloji, Halk İnançları, Nazar.

COMPARISONS ON THE IMPLEMENTATION OF BLUE BELIEF ANATOLIAN AND AZERBAIJAN GEOGRAPHY

ABSTRACT

Society crowd piles to be saved, the most important element of spiritual unity it creates bonds between individuals establish what are the community's cultural heritage and values. When considered in this context; language, history, geography, emerges as the main elements of the culture, religion and folk beliefs. came the filtered value of the components of cultural beliefs and practices of people throughout history, one of the filtered adopted by community members, separating the most important traits of the society living in the community value when considered in its entirety. Folk beliefs with regard to all stages of life (birth, marriage, death and others) emerges as applications. Especially in applications related to birth and marriage "Nazar belief" it is important.

Today, Turkey's seven independent states in the world, they live in dozens of autonomous republics and other political authorities. Two of the independent Republic of Azerbaijan and the Republic of Turkey. In this study, two independent republic geography alive when the folk beliefs "Nazar belief" With regard to infants, youth, the touch of evil with applications made to avoid touching the eyes to point applications made to get rid of the negative influence of the evil eye on are evaluated.

Keywords: Turkish World, Social Anthropology, Folk Beliefs, Nazar

GİRİŞ

Çalışmanın Konusu:

Anadolu ve Azerbaycan coğrafyalarında yaşayan Türk Dünyasının çok önemli bir kısmını teşkil eden iki coğrafya Türklerinin kültürlerini "Nazar İnanış ve Uygulamaları" açısından ele alıp karşılaştırmasını yapmaktır. Nazarın varlığı, yokluğu, evrenselliği, gerçek olup olmadığı konusuna girmeden günümüzde Anadolu ve Azerbaycan coğrafyasında uygulama tespitleri konu edinilmiştir.

* Süleyman Demirel Üniversitesi

Çalışmanın Amacı:

Çalışmanın temel amacı dünyada Türklerin farklı coğrafya ve siyasi otoriteler dahilinde yaşıyor olmalarına rağmen kültür birliği içerisinde olduklarını makaleye başlık konusu olan muhtevada ortaya koymaktır. Çalışma salt sosyal antropolojik tespitlerden değil iki ülke arasında kültür birliğinin olduğunu vurgulamak ve iki toplumun birbirini tanıması adına önemlidir. Amacımız "Türk Dünyası" tanımında Türk kültürü ve unsurlarının çok önemli bir değer ve tanımlama unsuru olduğunu ortaya koymaktır.

Çalışmanın Sınırlılıkları:

Anadolu ve Azerbaycan coğrafyası ile sınırlıdır. Çalışmada yazılı, görsel ve canlı kaynaklardan istifade edilmiştir.

Nazar ve Nazar İnanişi:

Aslı Arapça olan ve sözlük anlamı bakma, göz atma, düşünce, kötü bakış, mülahaza olan nazar¹ halk kültürü ve inançlarında göz değme, göze gelme, nazara gelme, nazara uğrama olarak tanımlanır. Türk Dünyasının her kesiminde olan bu kültürel inanış Azerbaycan'da; "Bed Nezer, Göz Değmek, Nezer Değmek..." olarak adlandırılır².

Kökeni Neolitik çağlara kadar uzanan nazar inanışı dünyada hemen hemen tüm toplumlarda görülmektedir. Türk kültür tarihine baktığımızda bu inanış ve inanışa bağlı uygulamaların çok eski dönemlere kadar gittiği anlaşılmakta ve uygulamaların günümüzde canlılık ile yaşatıldığı anlaşılmaktadır. Eskilerin "İsabet-i Ayn" adını verdikleri nazar inanışı bugün "Nazar değmek, nazara gelmek, nazara uğramak, kötü göze gelmek..." gibi kavramlarla karşılanmaktadır. Götü göze gelmenin neticesi olarak bu inanış beraberinde belirli uygulamaları da ortaya çıkarmıştır.

Nazar kavramı ve nazarla ilgili hususlara bakıldığında tüm Türk dünyası kültür coğrafyasında yaşanan bir kültürel bir olgu olduğu anlaşılır. Gerçekten de Türk kültüründe yaşayan sözlü, yazılı ve görsel kaynaklardan Türk Dünyasının büyük çok büyük oranda kültür³ birliğine sahiptir. Anadolu ve Azerbaycan coğrafyası ile ilgili tespit edilen nazar inanışı ve uygulamaları üzerine karşılaştırmalı değerlendirme yapıldığında da bu büyük benzerlik nazar inanış ve uygulamaları konusunda da anlaşılmaktadır.

Nazar doğumdan ölüme kadar hayatın her alanında yerine göre varlığını göstermektedir. Öyle ki kişiğünün doğumundan ölümüne kadar geçen süreçte bebekliği, çocukluğu, gençliği, gelinliği, damatlığı, bakışı, yürüyüşü, konuşması, oturup kalması, çalışkanlığı, dürüstlüğü, kıyafeti, malı, mülkü ...nazara hedef olabilmektedir.⁴

Dini Açıdan (İslam Dini) bakıldığında hadislerde nazarın varlığına işaret edilmektedir⁵. İlahiyatçı yazar Ali ÇELİK, İslam'ın Kabul ve Reddettiği Halk İnanışları adlı eserinde "Nazar Değmesi Haktır, Eğer Kaderin önüne geçen bir şey olsaydı onun önüne nazar değmesi geçerdi., Nazar kişiyi mezara deveyi kazana sokar⁶. Şeklinde Müslim ve İbn-i Kesire dayandırarak nazarla ilgili hadislerle yer vermiştir⁷.

Nazar halk arasında "Kırkı Nazar, Biri Mezar", İki İnek Sıgdırmazlar, İki oğlan sevdirmezler." şeklinde anonim söylemlerde de yerini almıştır.

¹ Abdullah Yeğin, Yeni Lügat, Yeni Asya, 1975, s. 533

² Yaşar Kalafat, Kodlar-Kültler-1., Ankara 2009, s.57.

³ *Kültür: Bir milleti yaşatan maddi-manevi güçler bütünüdür. Dil, İnanç, Hukuk, sanat, tarih birliği şuur, örf ve adetler ile bunların maddi sahasındaki yansımaları kültürün vazgeçilmez unsurlarıdır. Bknz: İbrahim Kafesoğlu, Türk-İslam Sentezi, İstanbul, 1999, s. 47.*

⁴ Rifat Araz, Harput'ta Eski Türk İnançları ve Halk Hekimliği, Ankara, 1995, s. 167.

⁵ Celal Kırcı, Din ve Bilim Açısından Nazar, Diyanet Dergisi, C.22, S.1, s. 41.

⁶ İbn Kesir, Tevşir IV., 411.; Ali Çelik, İslam'ın Kabul ve Reddettiği Halk İnançları, İstanbul, 1995, s. 196.

⁷ Bknz: Ali Çelik, İslam'ın Kabul ve Reddettiği Halk İnançları, İstanbul, 1995, s. 196.

Nazar türkölere de konu olmuştur. Örneğin "Çayda çıra" türküsünde nazar:

"Çayda çıralar yakın

Çıkın yoluna bakın

Hak nazardan saklasın

Kem göz değmesin sakın"⁸ şeklinde yerini almıştır.

Yunus Emre Nazarı:

"Bir Nazarda kalmayalım,

Gel dosta gidelim gönül,

Hasret ile ölmeyelim,

Gel dosta gidelim gönül."⁹ şeklinde ifade etmiştir.

Anadolu'da nazarla ilgili:

"Yarım gitme ovaya

Tutar seni kolcular

O fidan boylarına

Nazar Eder Yolcular."

...

"Bahçelerde üzerlik

Mevlam vermiş güzellik

Pembe yanak üstüne

Mavi gözler nazarlık" şeklinde söylenegelmiştir.

Nazar bakmakla, söylemekle ve beğenmekle dokunmakla birlikte canlı ve cansız varlıklara nazar dokunduğuna inanılır.

Çocuklara nazar dokunması ve uygulamalar:

Nazarın canlı cansız değerli kabul edilen tüm varlıklara dokunduğuna inanılmakla birlikte nazarla ilgili en çok uygulamanın çocuklarla ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Bize göre bunun temel sebebi çocukların masum, savunmasız ve dikkat çekici olmasından kaynaklanmaktadır

Çocuğa dokunması ve nazarın kötülüğünün çocuktan uzaklaştırılması ile ilgili gerek Anadolu gerekse Azerbaycan coğrafyasında oldukça zengin bir inanış ve uygulama unsurları vardır.

Nazardan korunmayla ilgili olarak her şeyden önce ondan uzak durmak gerekir. Bu bağlamda yeni doğan çocuğu kem gözlerden korumak önemlidir¹⁰. Özellikle mavi gözlü, sarı saçlı, kısa boylu, saç sakalı veya dişleri seyrek kişilerin, topal ya da kör kişilerin nazarlarının daha çok dokunduğuna inanılır¹¹. Bu inanıştan dolayı bu özelliğe sahip insanlardan uzak durulması önemsenir.

Yeni doğan çocukları nazarın kötü tesirinden korumak için bir takım pratikler yapılır. Yeni doğan çocuklar nazik ve korumasız oldukları için nazardan korunması maksadıyla çocuk herkese gösterilmez. Gerekeceği sürece kırkı çıkıncaya kadar çocuk evden dışarı çıkarılmaz. Genellikle çocuğun üzerine al örtülür. Bebeklere nazar dokunmaması için sevilirken dikkat edilir. Bebeklere

⁸ Fikret Memişoğlu, Harput Ahengi, İstanbul, 1966, s. 87.

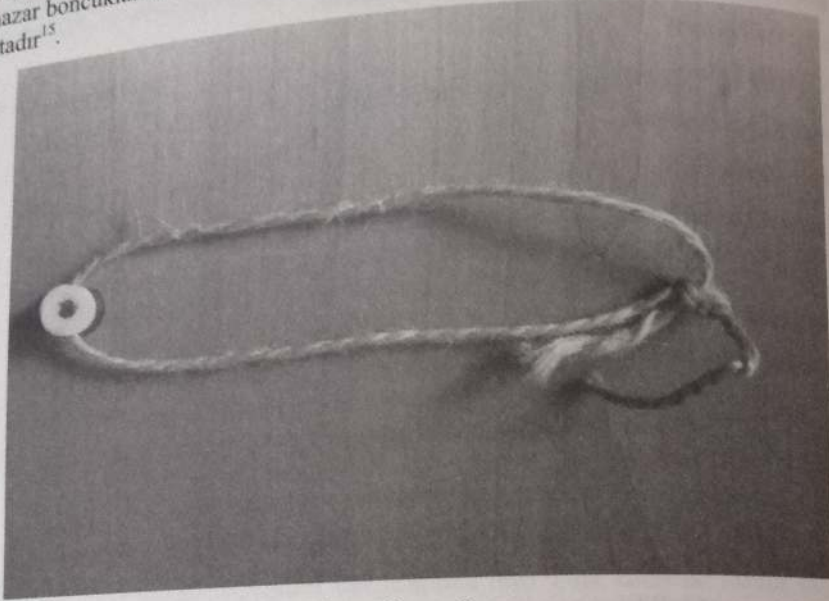
⁹ Yunus Emre Divanı, İstanbul, 1981, s. 218.

¹⁰ Ekrem Özbay, Türkmenistan'dan Anadolu'ya Örf, Adet ve halk İnanışları, İstanbul, 2007, s. 116.

¹¹ Orhan Acıpayamlı, Anadolu'da Nazarla İlgili Adet ve İnanmalar, Ankara Üniversitesi, DTCF Dergisi, 1-2. S. 16.; Kalafat, Kodlar... s.63.

sevilirken "Tu sana", "Maymun Seni.", "Seni Maskara", "Seni çirkin seni" gibi sözler sarf edilir¹². "Maşallah Nazar değmez inşallah" sözleri de nazardan sevilenin korunması için söylenir¹³.

Bebek doğduktan sonra bebeğin kötü göze gelmemesi için Afyon civarlarında ham incir koparılır iki üç mavi boncukla beraber ipe dizilip çocuğun omzuna asılır¹⁴. Erzurum ve Tunceli civarlarında nazar boncuklarının arasına kuzunun aşık kemiği eklenerek çocukların boyunlarına kolye diye takılmaktadır¹⁵.

Nazar Boncuğu

Sivas yöresinde çocukları nazardan korumak için mavi bir bezin içerisine 41 adet çörek otuna birer adet ihlas suresi okunarak çıkı yapıp çocuğun omzuna asılır bu uygulama ile çocuğun nazardan korunduğuna inanılır¹⁶.

Antakya civarlarında nazarı önleyeceğine inanılan nazar boncuğu, iğde dalı, açık şekilli el çocuğun kundağına ya da beşiğine dikilir, asılır. Azerbaycan'da yeni doğan çocuğun nazardan korunması için çocuğa nazar boncuğu takılır¹⁷.

Bitlis ve yöresinde çocukların nazardan korunması için omuzlarına nazar boncuğu takılır. Nahcivan'da nazardan korunmak için başa, omza ve göğse mavi boncuk takılır¹⁸. Yeni doğan çocukların beşikleri de de nazar boncuğu asılır¹⁹.

¹² Metin Ekici, Pınar Fedakar, Gelenek Aktarma Dönüşüm ve Kültür Endüstrisi Bağlamında Nazar ve nazar Boncuğu, Milli Folklor, Y.26, 2014, S. 101, s. 43.

¹³ Nilgün Çıplak, Halk Kültüründe Nazar, Nazarlık İnancı ve Buna Bağlı Uygulamalar, Türklük Bilimi Araştırmaları, S. 15, s. 109.

¹⁴ Çıplak, a.g.m., s. 113.

¹⁵ Yaşar Kalafat, Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri, Ankara, 2010, s. 256.

¹⁶ Müjgan Üçer, Sivas Yöresinde Nazarlıklar ve Nazarla İlgili İnanışlar, V. Milletlerarası Türk Halk Kongresi Gelenek-Görenek İnançlar, Ankara, 1997, s. 167.

¹⁷ Orhan Çeltikçi, Türk Dünyası Kültür ve halk İnançları, İstanbul, 2007, s. 50.

¹⁸ Yaşar Kalafat, Güney Kafkasya Sosyal Antropoloji Araştırmaları, ASAM, Ankara, 2000.s. 26.

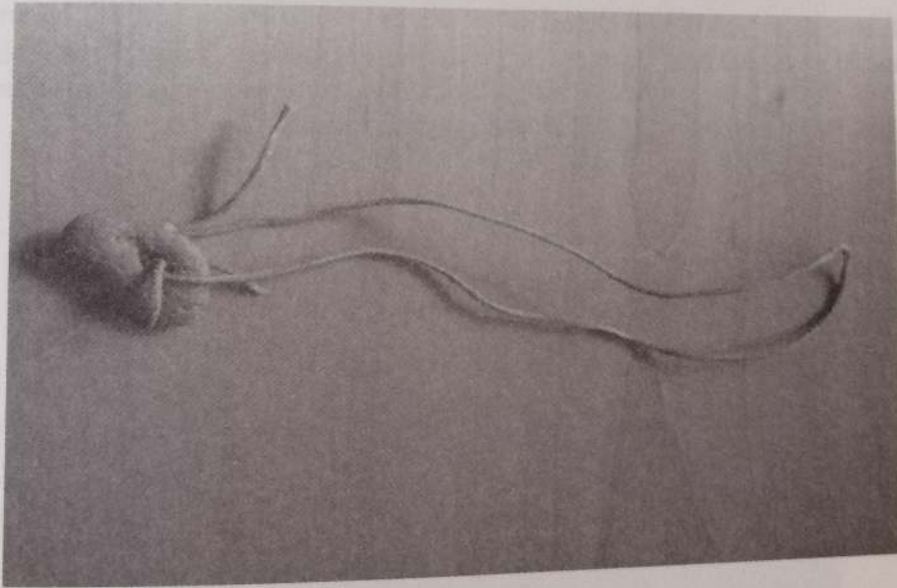
¹⁹ Kaynak Kişi; Tuğba Çevik, Üniversite, 26, Isparta.

Isparta Yöresi beşik Örneği

Nazar inanış ve uygulamalarında Türklerde ağaç kültü de önemli bir argumandır. Zira Anadolu'da özellikle Akdeniz yöresinde çıtlık ağacı nazar değmesinden korkulan çocuğa geline çıtlık ağacından bir parça alınıp dikilir. Bu sayede çocuğun nazardan korunacağına inanılır²⁰. Bu uygulamaya Antalya Korkuteli civarlarında da rastlanılır²¹.

Aydın'da yeni doğan çocuğa "Bismillah Muskası" takılır. Daha sonra nazarlık ve maşallah takılır²². Bebekleri ve kızları nazardan korumak için bazen yüzlerine kömür, is sürüldüğü de olur. Sivas yöresinde hurma çekirdeği delinip çocuğun omzuna asılır. İğde çekirdeği delinip çocuğun omzuna asılır²³. Sivas yöresinde delikli taşlar omza dikilir, boyna asılır.²⁴

Delik Taş

²⁰ Mustafa Koç, Tüm Yönleri ile Isparta, Isparta, Tarih belirtilmemiş, s. 203.

²¹ Kaynak Kişi: Fatma Yağcıoğlu, İlkokul, 67, Antalya.

²² Yaşar Kalafat, İslamiyet ve Türk Halk İnançları, Ankara, 2009, s.29.

²³ Müjgan Üçer, Sivas Yöresinde Nazarlıklar ve Nazarla İlgili İnanışlar, V. Milletlerarası Türk Halk Kongresi Gelenek-Görenek İnançlar, Ankara, 1997, s. 168.

²⁴ Üçer, a.g.b., s. 168.

Azerbaycan coğrafyasında çocukları nazardan korumak için başvurulan tedbirlerden biri de Nazar taşı uygulamasıdır. Nazar taşı uygulaması çocuğun doğumunun 10. Gününde dökülür. Bebek cimdirlenerek yapılan bir uygulamadır²⁵.

Çocukların her zamanki hallerinden farklı olarak sıkıntı çekmeleri, uyumaya karşı direnmesi çocuğun nazar olduğu olarak değerlendirilir. Nazara uğradığı düşünülen çocukla ilgili çeşitli pratikler uygulanır. Karsta nazara uğradığına inanılan çocuğa okunur. Çocuğa okuyan kişi elini; bir nazara uğrayan çocuğa bir de yere sürerek ve bunu üç kez tekrar ederek her keresinde "Nazarı yere" şeklinde söylemde bulunur. Bu uygulama ile çocuğun nazardan kurtulacağına inanılır²⁶.

Maraş civarlarında nazar dokunduğuna inanılan ve sancı çeken çocuklar tedavi için çınar ağacı kovuğundan geçirilir. Denizli yöresinde de hasta olan çocukların ulu çınarların altından geçirilmesi suretiyle iyileşeceklerine inanılır. Ayrıca hastalanmamaları ve nazardan korunmaları için nazar boncuğu takılır²⁷.

Üzerlik nazar inanışında önemli bir yere sahiptir. Nazar olmuş çocuğun tedavisi için üzerlik bitkisinin tohumundan yararlanılır. Bitki tohumu yakılarak çocuğa tütsü yapılır. Bu uygulama ile çocuğun nazardan kurtulduğuna inanılır. Bazen de bednazar duası yazdırılır²⁸. Adana ve çevresinde misafirlik sonucu çocuk çok ağlıyorsa çocuğun nazara geldiğine inanılır. Çocuğun üzeri çıkarılıp ılık suda banyo yaptırılır. Güney Azerbaycan Türklerinde nazar değmiş olan kişinin nazarının giderilmesi için nazar ettiğine inanılan kişinin ayakkabısından bir parça kesilerek üzerlik otu ile birlikte yakılır. Ve tütsü yapılır. Anadolu'da ise nazar dokundurduğuna inanılan kişinin giysisinden gizlice bir parça alınarak parça yakılır. Nazar olan kişinin bu tütsüyle tedavi olacağına inanılır.²⁹

Tütsü yapılırken.

"Üzerliksin, yüz bin iyiliksin

Gitsin nazar sağlık gelsin

Üzerliksin havasın bin derde devasın

Elemtere fiş kem gözlere şiş"³⁰ denilir.

Üzerlik Bitkisi, üzerlik bitkisinin yakılması sırasında "Çatır çatır çatlasın, çatırtısı patlasın....e nazar edenin, iki gözü patlasın" denilir. Zile'de üzerlik tütülürken: "Yüzerlik, yüz bin erlik, yüz bin dilden, yüz bin gözden helas eyle. Eğer nefes koyup gitmezsen sıcak ekmek vermeyenin vebali senin olsun. Elemtere fiş kem gözlere şiş." tekerlemesi söylenir.

²⁵ Kalafat, Güney Kaskasya..., s. 125.

²⁶ Kalafat, Doğu Anadolu'da... s. 256.

²⁷ Kalafat, İslamiyet ve Türk... s.31.

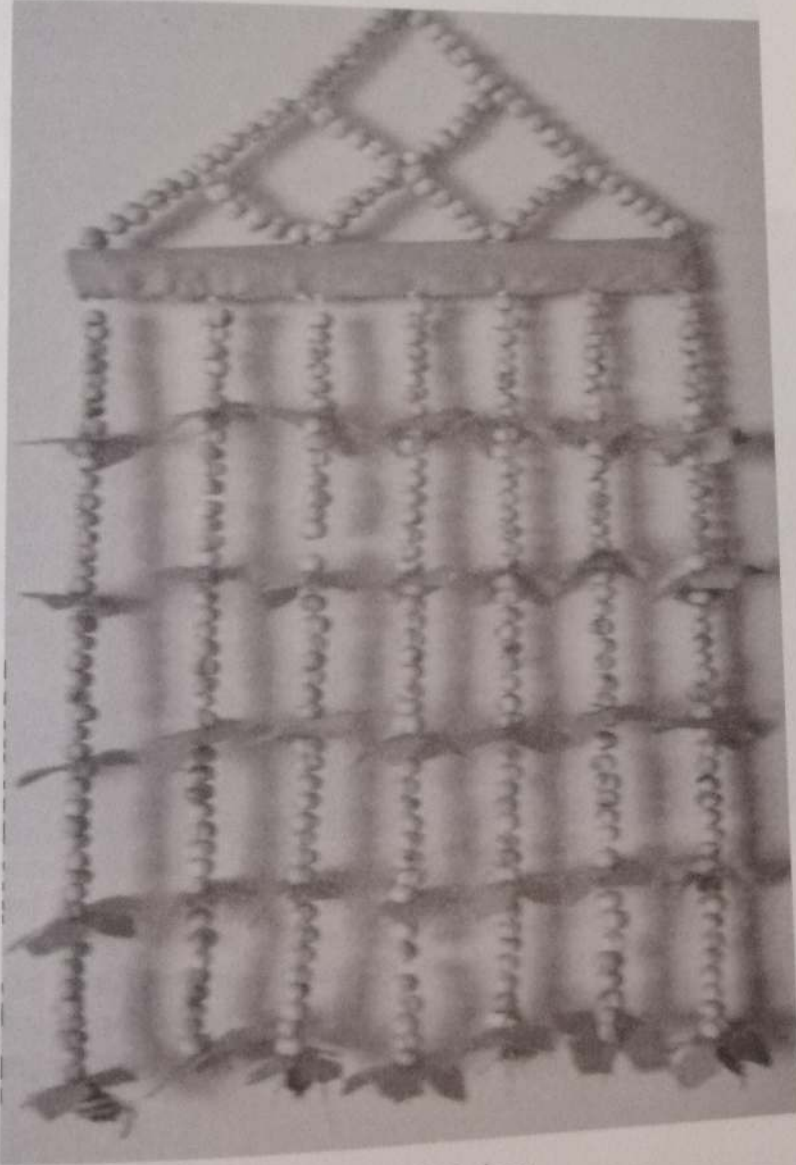
²⁸ Kalafat, Güney Kaskasya..., s. 64.

²⁹ Yaşar Kalafat, Jeokültürel Boyut, İran Türklüğü, Ankara, 2005, s. 134.

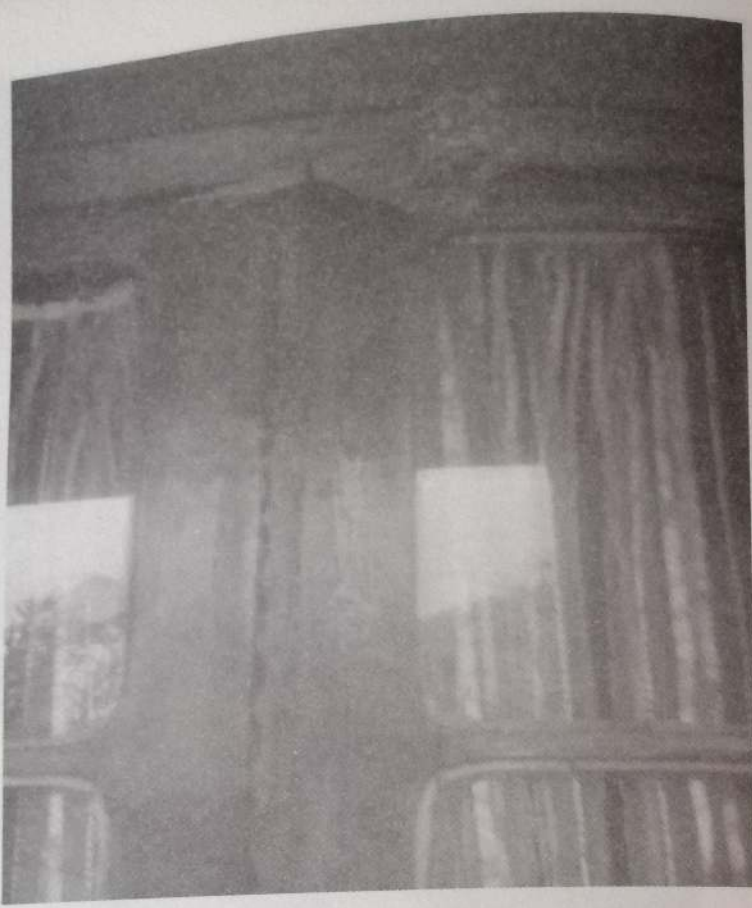
³⁰ Üçer, a.g.b., s. 178.

Üzerlik Bitkisi

Üzerlik - Nahcivan

Üzerlik-Bakü

Üzerlik Nahcivan

Anadolu ve Azerbaycan coğrafyasında nazara karşı Üzerlik bitkisinden yararlanılması oldukça yaygındır. Bu bağlamda Tarsus civarlarında çocuğa nazar değmesine karşı üzerlik otu tütülür, kimin nazar değdirdiği düşünülüyorsa onun giysisinden gizlice bir parça alınıp yakılarak çocuğa tütülür³¹. Bu uygulamadan anlaşılmaktadır ki Üzerlik bitkisi ve tohumu nazar değmesinde kullanılan çok önemli ortak bir malzemedir.

³¹ Gülsen Balıkcı, Tarsus Alan Araştırmaları, Ankara, 1998, s. 69.

Nazar değdiğine inanılan çocuk hakkında yapılan bir başka uygulama da "Kurşun dökme" uygulamasıdır. Anadolu ve Azerbaycan coğrafyasında bu uygulamaya rastlanmaktadır. Isparta civarlarında nazar değdiği düşünülen kişiye kurşun eritilir ve dökülür. Tabakta hazır edilmiş suyun kurşunun ağırlığı ile nazarın ağırlığının kaldığına inanılır.³² Burada

Kurşun Dökme

Nazara zararını ortadan kaldırmak için sadece kültürel uygulama olgularına rastlanılmaz. Aynı zamanda dini uygulamaları da vardır. Bu bağlamda nazardan korunmak için Ayet El Kürsü, Felak, Nas, İhlas, ve Fatiha gibi sureler okunur³³. Sivas yöresinde yedi Ayet el kürsi okunur. Üç İhlas bir Fatiha suresi okunarak okunan kimsenin sırtı sıvazlanır. Felak ve Nas Sureleri üçer defa okunur. Nazar Ayeti (Kalem Suresinin Son İki Ayeti. Ve Tebbet Suresi okunur. Nazar değdiğine inanılan kişiye kurşun döktürülür.

Yetişkinlerde nazar ve uygulamalar:

Çocuklara olduğu gibi yetişkinlere de nazar dokunduğuna inanılır. Nazar değmesinin önüne geçmek için Ağrı civarlarında genç kızlar ayak bileklerine nazar boncuğu takarlar.³⁴ Hakkari ve çevresinde genç kızlar örüklerinin arasına nazar boncuğu takarlar. Bu uygulama ile nazardan korunduklarına inanırlar. Nazar boncuğu nazar değmesine karşı uygulanan çok önemli bir unsurdur.

Ekmek de nazar değmesinin uzaklaştırılmasında önemlidir. Malatya çevresinde nazara uğradığı düşünülen kişinin başında ekmek kırılır. Bu uygulamayla nazarın kalkacağına inanılır³⁵. Deliktaş nazarın uzaklaştırılmasında önemlidir. Antalya ve çevresinde nazar dokunmuş kişilerin deliktaştan geçirildiğine rastlanılmaktadır.

³² Koç, a.g.e., s. 205.

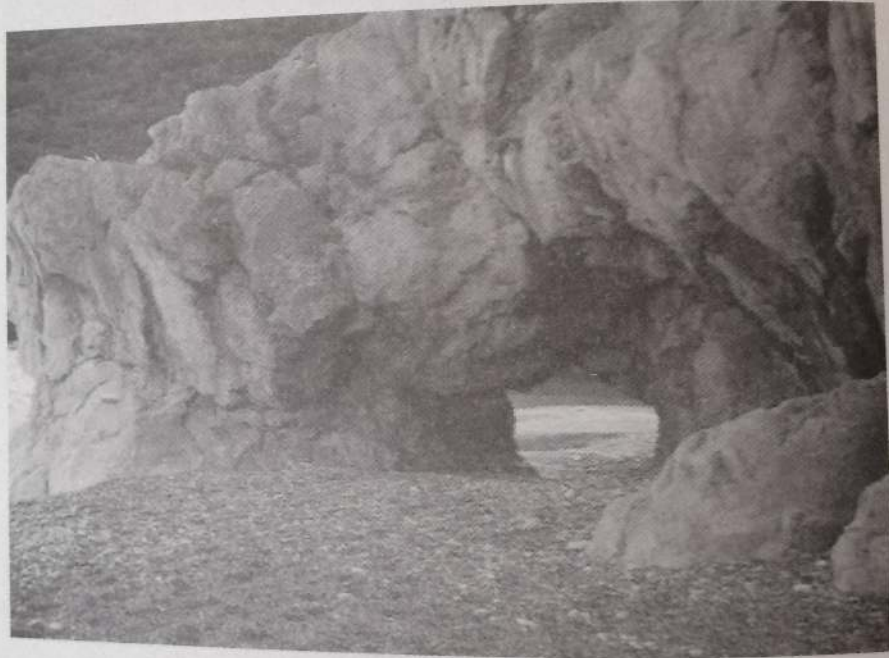
³³ Kalafat, Kodlar... s.63.

³⁴ Kalafat, Doğu Anadolu'da..., s. 256.

³⁵ Kalafat, Doğu Anadolu'da..., s. 257.

Yöresel Kadın Giysisi/ İncesu/ Isparta

Deliktaş Kemer Antalya

Anadolu'da çocuksuz veya erkek çocuk sahibi olamayan kadınlara nazar değmiş olduğuna inanılır. Üzerlik taşınır ve göz değmesinden korunmaya dikkat edilir.³⁶ Keleki'de çocuk ölümlerinin büyük ölçüde nazardan ileri geldiğine inanılır. Çocukları nazardan korumak için pamuk yakılır. Pamuğun isi çocukların yüzüne sürülür. Anadolu'da bu uygulama odun kömürü ile yapılmaktadır.³⁷

Güney Azerbaycan Türklerinde kız evi oğlan evine çille tepsisi gönderir. Tepsie yedi ayrı meyve konulur. Ve tepsinin üzerinde yüzerlik yakılır³⁸. Azerbaycan'da gelin yeni evine gelince onun

³⁶ Kalafat, Doğu Anadolu'da..., s. 255.

³⁷ Kalafat, Güney Kafkasya..., s. 64.

³⁸ Kalafat, Kodlar..., s.61.

ayağının altına üzerlik yakılıp: "Üzerlik çatlasın, yaman gözler çatlasın." denilir³⁹. Bundaki amaç gelinin yeni evine nazar değmeden girmesini sağlamaktır. Ayrıca, hem Azerbaycan coğrafyasında hem de Anadolu coğrafyasında gelin başına kırmızı renkte örtü örtülür. Bu da bir noktada gelini nazardan korumak için yapılmış olan ortak bir uygulamadır. Anadolu'nun kimi yerlerinde gelini girerken cam testi kırıldığına da rastlanır bu uygulamada bir nevi kötülüklerin uzaklaşması içindir. Anadolu'da evde cam kırılması nazara işaret olarak algılanmaktadır.

Üzerlik bitkisinin nazar olmuşa tütsü yapılarak koklatılmasının yanı sıra geride kalan külü de kürek kemikleri arasına boyun civarına ve dirseklere sürülür. Bu uygulamada nazarın kişinin üzerinden atılması için yapılmaktadır⁴⁰.

Üzerlikle ilgili anonim halk türküsünde:

Üzerliksin civasın

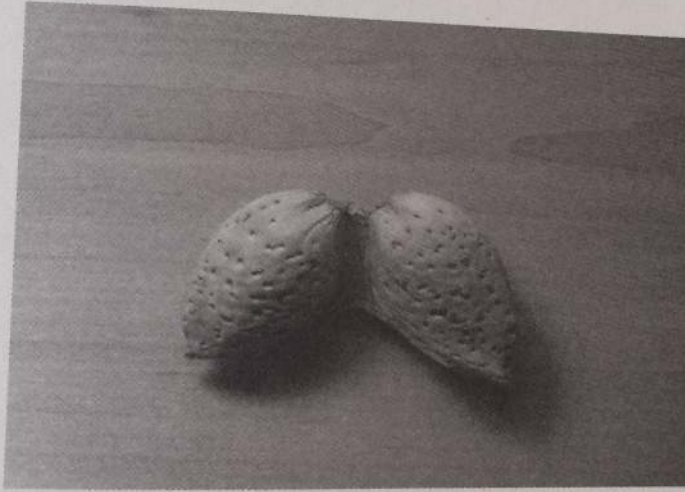
Her derde devasın

Kem nazardan saklasın

Allahtan bedavasın" şeklinde söylemle nazara karşı üzerliğin koruyucu özelliği vurgulanmıştır⁴¹.

Güney Azerbaycan Salmaz Türklerinde nazar edenin ayakkabısından bir parça alınıp üzerlik otu ile tütsü yapılır, Anadolu'da ise nazardan şüphe edilen kişinin giysisinden küçük bir parça kesilip üzerlikle tütsü yapılır. Bu uygulama ile nazar olan kişinin nazarın belasından kurtulacağına inanılır.⁴² Üzerlik Yapılırken "Üzerlik Çatlasın, Nazar Eden Patlasın" denilir⁴³. Üzerlik, göz taşı, sarımsak, yılan kemiği, çörek otu, tavuk pisliği, köpek pisliği, köpek kılı gibi maddelerden yedi tanesinin karışımı ile çıkı yapılır da nazar için omza takıldığı olur.⁴⁴

Manavgat civarında nazar değdiğine inanılan kişinin habersiz saçından bir tutam alınıp yakılırsa nazarın geçeceği inanışı vardır.⁴⁵ Elazığ yöresinde nazardan korunmak için iki bademin de üstte taşındığına rastlanmaktadır.⁴⁶

Çift Badem Gazipaşa/ Antalya

³⁹ Kalafat, Kodlar..., s.71.

⁴⁰ Kalafat, Kodlar..., s.72.

⁴¹ Araz, a.g.e., s. 172.

⁴² Kalafat, Kodlar..., s.65.

⁴³ Kalafat, Kodlar..., s.66.

⁴⁴ Üçer, a.g.b., s. 167.

⁴⁵ Ali Şimşek, Manavgat Yöresi Halk İnanışları, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) SDÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2013, s. 399.

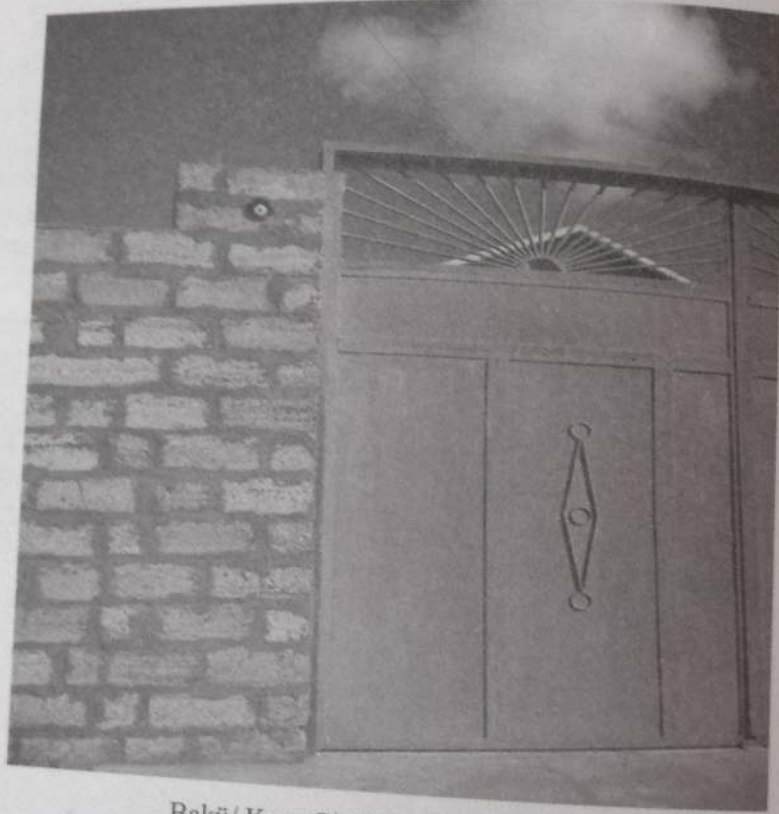
⁴⁶ Araz, a.g.e., s. 171.

Anadolu'da gelinin yeni evine girmesi sırasında yumurta kırma, testi, cam bardak kırma uygulamaları vardır. Bu uygulamadaki amaç gelinin varsa çevresinde görünmez kötü iyeleri kovarak iyiliklerle ve kötülerden arınış şeklinde içeri girmesi arzusundandır. Nazar inanışında süpürge de önemlidir. Nazara uğrayanların baş uçlarına süpürge asılır.

Hatay'da nazardan korunmak için giysi altına çengelli iğne takılır. Yine Hatay, Mersin ve Maraş'ta nazardan korunmak için iç çamaşır ters giyilir⁴⁷. Hakkari civarlarında nazardan korunmak için cepte demir taşınır⁴⁸. Pehlivanlarda boyunlarına nazardan korunmak için muska takarlar.

Hayvan ve Eşyalara nazar değmesi ve uygulamalar:

Kara iyelerden biri olarak kabul edilen Nazar kişioğlunun bizzat kendisinden kaynaklanır. Bakışlarla nazar edildiği yaygınsa da kişiler duyarak ve tadararak da nazar edebilirler. Nazar canlı ve cansız varlıklara olabilir⁴⁹. Kanaatimize göre ambardaki mahsule nazar dokunabilir, ambardaki mahsulün bereketi kaçabilir. Bunu önlemek için, mahsulü nazardan korumak için gök boncuk asılmaktadır.

Bakü/ Kapı Girişi Nazar Boncuğu

At eşek başı, geyik boynuzunun kaplumbağa kabuğunun nazardan özellikle bostanlık bağ ve bahçeleri koruduğuna inanılır⁵⁰. Azerbaycan'da da aynı şekilde nazar için bostan tarlalarının nazardan korunması amacıyla bostanlıklara ölmüş kurt kafatası dikilir⁵¹.

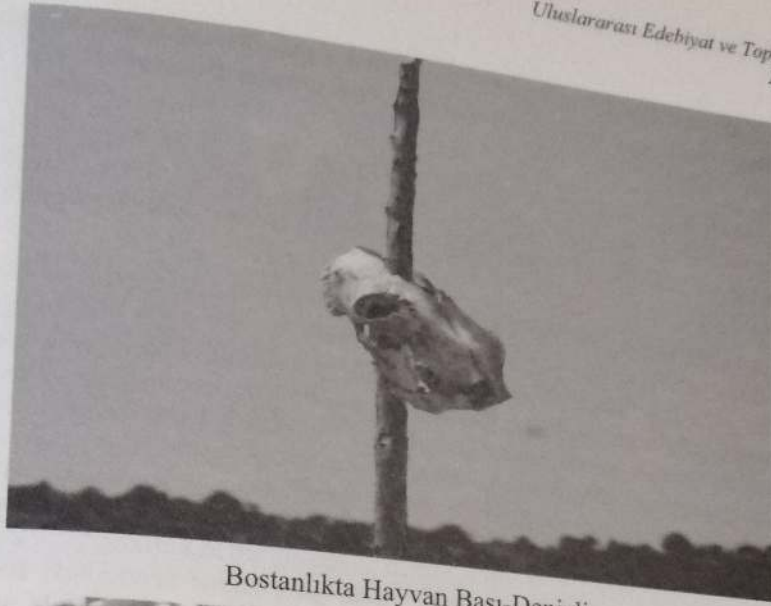
⁴⁷ Nilgün Çıplak, Halk Kültüründe Nazar, Nazarlık İnancı ve Buna Bağlı Uygulamalar, Türklük Bilimi Araştırmaları, S. 15, s. 114.

⁴⁸ Kalafat, Doğu Anadolu'da..., s. 257.

⁴⁹ Kalafat, Kuzey Azerbaycan..., s. 53.

⁵⁰ Musa Eryiğit, Hamit Sancağındaki Karaçakal Yörükleri, Eğirdir, 2014, s.131.

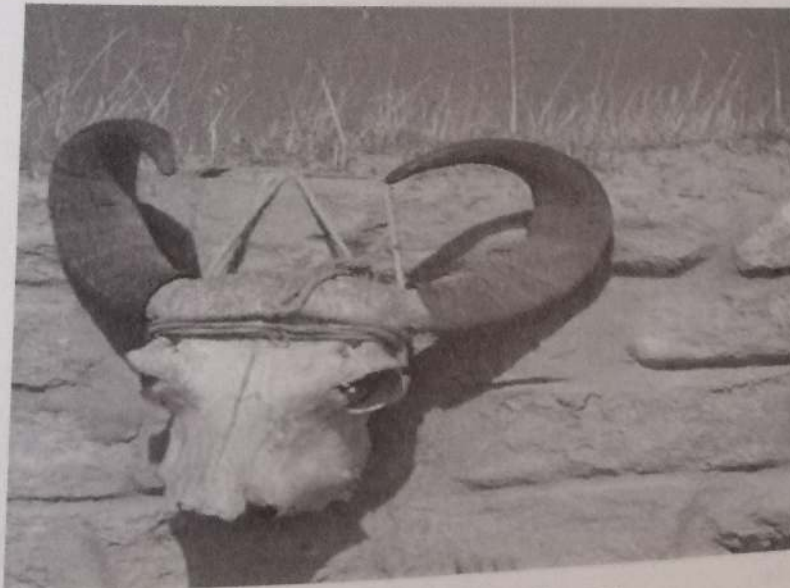
⁵¹ Yaşar Kalafat, Türk Kültürlü Halklarda Halk İnançları I., Ankara, 2007, s. 29.

Bostanlıkta Hayvan Başı-Denizli

Kaplumbağa Kabuğu – Antalya

Öküz Başı/ Gobustan/ Azerbaycan

Tuz Türk halk kültüründe çok önemli bir unsurdur. Azerbaycan'da malın nazardan korunması için nazar duası okunarak tuz yakılır⁵². Nazar değdiği inanan hayvanın altında yumurta vurularak kırıldığı da olur⁵³.

Nazar tedavisinde bazen süpürge otundan da istifade edilir. Doğu Karadeniz bölgesinde nazara uğradığına inanılan ineğe süpürge tohumu yakılarak tütsü yapılır⁵⁴. Ekine nazar değmemesi için tarlanın yedi köşesine yedi küçük kuyu kazılır. Allah'ın adı yedişer defa yazılıp her kuyunun üzerine yedi defa toprak atılır.⁵⁵

Süte çabuk nazar değdiğine ve sütü veren ineğin huysuzlaştığına inanılır. Bu bağlamda süten nazardan korumak için "Damarı gür olsun" denilir. Meyve veya sebze için "Bittiği yer şen olsun" denilir⁵⁶. Burdur yöresinde mekanı nazardan korumak için duvara dualar, kartal iskeleti asılır. Aynı zamanda kaplumbağa kabuğu, okunmuş yumurta, at nalı boynuz, eski süpürge, hayvan kafası iskeleti, sarımsak salyangoz, üzerlik nesnelerinden yararlanılır⁵⁷. Hayvana nazar değmemesi için ahıra üzerlik asılır. Nazar bazı insanların bakışlarındaki zararlı gücün bir kişiye bir hayvana veya nesneye hastalık, sakatlık hatta ölüm nesne üzerinde kırılma ve sakatlanma gibi olumsuz bir etki meydana getirmesidir.⁵⁸ İyi ürün veren tarlalara nazar değmesin diye hayvan kafası bir sırığa takılıp tarlaya dikilir⁵⁹. Anadolu'da ve Azerbaycan coğrafyasında evleri nazardan korumak için evlerin dış yüzlerine boynuzlu inek başları, koç boynuzları asılır⁶⁰. Evin giriş kapısı üzerlerinde at nalı asılır. Elazığ civarlarında kiler, ambar ahır gibi yerlere asılan geyik, koç boynuzu ve nal gibi nesnelerin nazardan buraları koruduğuna inanılır⁶¹.

Nazar değmesini önlemek için içine bir parça kömür atılır. Burada amaç süten ziyade başka yerlere odaklanmayı sağlamaktır.

Anadolu'da atlara, develere nazar değmesini önlemek için atların yelelerine, develerin yürüyüş takımlarına mavi boncuk bağlanır⁶². Azerbaycan'da gözde hayvanlara nazar dokunmasını önlemek için hayvanların boynuzlarına üzerlik takılır. Anadolu'da da aynı uygulamayı görmek mümkündür. Artvin civarlarında dövüştürülecek olan boğanın süsleri arasına üzerlik konur⁶³.

Azerbaycan'da öküzün uzuvları koruyucu olarak görülmektedir. Bu nedenle kesilmiş öküz başı ekin sahalarda bağ ve bostanlıklara konulmaktadır.⁶⁴ Hayvanları nazardan korumak için Sivas yöresinde uygulamalar vardır. Atların koşum takımlarında mavi boncuklar asılır. At kamçısı iğde dalından olur. Eskiden kağnıların övendiresi de iğde dalından yapılırmış⁶⁵. Buradan anlaşılmaktadır ki iğdenin nazar değmesine karşı koruyucu özelliğinin olduğu inancı vardır.

⁵² Yaşar Kalafat, Bakü-Ceyhan Kültür hattı, Ankara, 2000, s. 121.

⁵³ Kalafat, Bakü..., s. 121.

⁵⁴ Kalafat, Kodlar..., s.74.

⁵⁵ Nuri Taner, Ağrı'da tarla Sulama ve Ekin Biçmeye yönelik İnanmalar, Halk Kültürü, 1984, S. 4, s.128.

⁵⁶ Üçer, a.g.b., s. 175.

⁵⁷ Ayşen Soysaldı, Ebru Çatalkaya, Burdur Yöresi Nazarlıkları, III. Uluslararası Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri, Ankara, 2015, s.174-175.

⁵⁸ Perlev Naili Boratav, 100 Soruda Türk Folklorü, İstanbul, 1997, s. 103.; Metin Ekici, Pınar Fedakar, Gelenek Aktarma Dönüşüm ve Kültür Endüstrisi Bağlamında Nazar ve nazar Boncuğu, Milli Folklor, Y.26, 2014, S. 101, s. 42.

⁵⁹ Üçer.a.g.b., s. 175.

⁶⁰ Çıplak, a.g.m., s. 112.

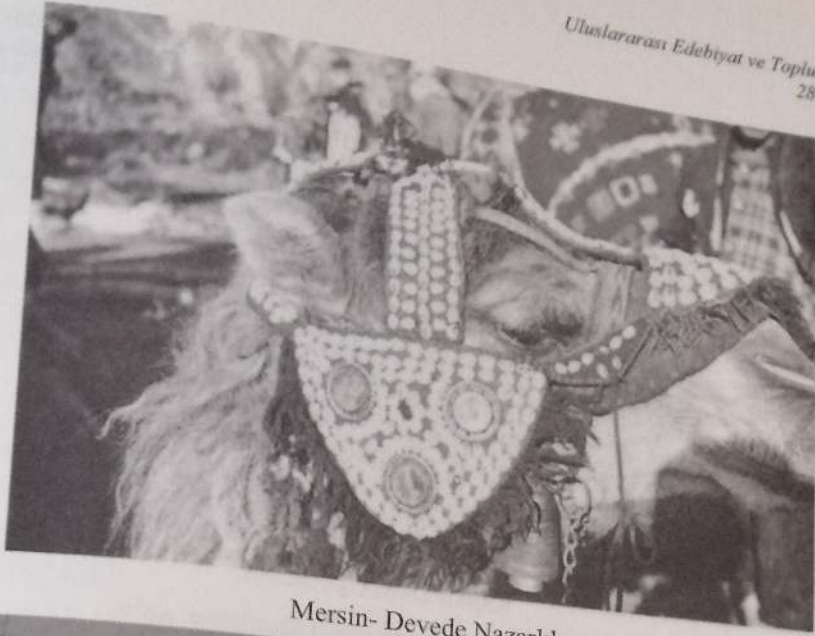
⁶¹ Kalafat, Doğu Anadolu'da..., s. 257.

⁶² Kalafat, Güney Kafkasya..., s. 18.

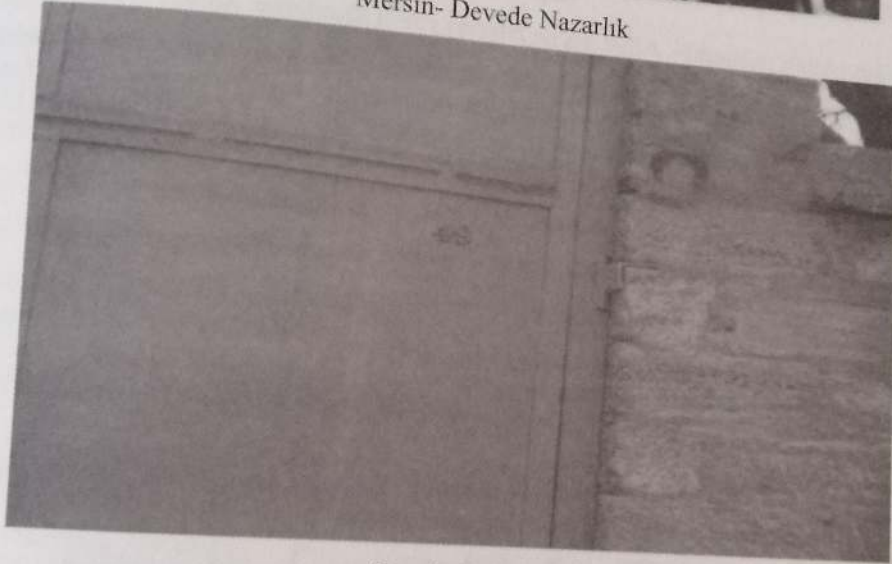
⁶³ Kalafat, Kodlar..., s.67.

⁶⁴ Tahir Şahbazov, Azerbaycan'da İslam'a Kadar İnanmalar, Bakü, 2008, s. 56.

⁶⁵ Üçer, a.g.b., s. 174.

Mersin- Devede Nazarlık

Kapıda Nal-Bakü

Kapıda Nal- Naheivan

Adana'da evleri nazardan korumak için evlere beyaz soğan asılır. Antakya'da kaplumbağa yavrusu kabuğu dış kapağıya asılır. Aynı uygulama Antalya civarlarında Traktörlere asılmak suretiyle uygulanmaktadır. Ayrıca mekanlara Deliktaş asıldığı da olur.

Kapıda Deliktaş-Antalya

Maşallah (Allah'ın istediği, Allah her ne isterse) yazısı işyerlerine asılır.

İneklerin yularlarında gök boncuk vardır., Azerbaycan'da inek aynı zamanda önemli bereket unsurudur. Bolluk ve bereket için evin etrafında dolandırılır. İnek Evin devletidir. Denilir. İneği nazardan korumak için ineğin boynuna ya da boynuzlarına göz boncuk ya da üzerlik asılmaktadır⁶⁶. Azerbaycan'da nazara uğramış öküz (İnek) için:

“Öküz boynun yağlaram

Düşman gözü dağlaram

Ranani derin götür

Sana Yonce bağlaram” nağmeleri söylenmektedir⁶⁷.

Nazar değdiğine inanılan hayvanın altında yumurta kırılır ya da yeme okutulur. Yem hayvana yedirilir.

Yumurta Kabuğu: Çiçekleri ve bitkileri nazardan korumak için Adana, Mersin, Hatay, Mardin civarlarında yumurta kabuğu bitkilerin dallarına asılmaktadır⁶⁸.

Yumurta kabuğu Çiçek saksısına nazarı önlemek için.

⁶⁶ Şahbazov, a.g.e., s. 53.

⁶⁷ Şahbazov, a.g.e., s. 54.

⁶⁸ Çiplak, a.g.m., s. 113.

SONUÇ

Nazar kavramı Anadolu ve Azerbaycan coğrafyasında büyük benzerlikle yaşamakta ve nazara uğrayan kişi, canlı ve cansızlarla ilgili yapılan uygulamalar genelde büyük benzerlik göstermektedir. Kültürel bir unsur ve değer olan Nazar inancı ve uygulamaları Türk Dünyasının iki önemli coğrafyası olan Anadolu ve Azerbaycan coğrafyasında büyük bir benzerlik içerisinde yaşamakta ve yapılmaktadır.

Gök boncuk, nazarlık, üzerlik, Maşallah yazıları ve dini normlar nazar kötü etkisinin uzaklaştırılmasında kullanılan ortak uygulamalardır. Bu makale ile Türk Dünyasının kültürel özelliklerinin büyük benzerlik içerisinde olduğu anlaşılmıştır.

KAYNAKLAR

1. ACIPAYAMLI, Orhan, Anadolu'da Nazarla İlgili Adet ve İnanmalar, Ankara Üniversitesi, DTCF Dergisi, 1-2.
2. ACIPAYAMLI, Orhan, Anadolu'da Nazarla İlgili Bazı Adet ve İnanmalar, Ü.D.T.C. Fak., XX., Ocak-Haziran 1962.
3. AKPINARLI, Fariha Anadolu'da Nazar ve Nazarlıklar, I. Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyum Bildirileri, Ankara, 1994.
4. BALIKÇI, Gülsen, Tarsus Alan Araştırmaları, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara, 1998.
5. BORATAV, Perlev Naili, 100 Soruda Türk Folkloru, Gerçek Yayınları, İstanbul, 1997.
6. ÇELİK, Ali, İslam'ın Kabul ve Reddettiği Halk İnançları, Umut Matbaacılık, İstanbul, 1995.
7. ÇELTİKCİ, Orhan, Türk Dünyası Kültür ve halk İnançları, IQ Yayınları, İstanbul, 2007.
8. ÇIPLAK, Nilgün, Halk Kültüründe Nazar, Nazarlık İnançları ve Buna Bağlı Uygulamalar, Türklük Bilimi Araştırmaları, S. 15.
9. EKİCİ, Metin ve FEDAKAR, Pınar, Gelenek Aktarma Dönüşüm ve Kültür Endüstrisi Bağlamında Nazar ve nazar Boncuğu, Milli Folklor, Y. 26, 2014, S. 101.
10. ERYİĞİT, Musa, Hamit Sancağındaki Karaçakal Yörükleri, Isparta Belediyesi Kültür Yayınları, Eğirdir, 2014.
11. İBN-İ KESİR, Tefsir IV.
12. KAFESOĞLU, İbrahim Türk-İslam Sentezi, Ötüken Yayını, İstanbul, 1999.
13. KALAFAT, Yaşar, Bakü-Ceyhan Kültür Hattı, ASAM yayını, Ankara.
14. KALAFAT, Yaşar, Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri, Berikan Yayınları, Ankara, 2010.
15. KALAFAT, Yaşar, Güney Kafkasya Sosyal Antropoloji Araştırmaları, ASAM Yayınları, Ankara, 2000.
16. KALAFAT, Yaşar, İslamiyet ve Türk Halk İnançları, Berikan Yayınları, Ankara.
17. KALAFAT, Yaşar, Jeokültürel Boyut, İran Türklüğü, Yeditepe Yayınları, Ankara, 2005.
18. KALAFAT, Yaşar, Kodlar-Kültler-1., Berikan Yayınları, Ankara 2009.
19. KALAFAT, Yaşar, Kuzey Azerbaycan-Doğu Anadolu ve Kuzey Irak'ta Eski Türk Dini İzleri, Kültür bakanlığı yayınları, Ankara, 1998.
20. KALAFAT, Yaşar, Türk Kültürlü Halklarda Halk İnançları I., Lalezar Kitapevi, Ankara, 2007.
21. KIRCA, Celal, Din ve Bilim Açısından Nazar, Diyanet Dergisi, Ankara, 1986, C.22, S.1.

- 22.KOÇ, Mustafa, Tüm Yönleri ile Isparta, Türk Köyü Yayınları Isparta, Tarih belirtilmemiş.
- 23.MEMİŞOĞLU, Fikret Harput Ahengi, Matbaa teknisyenleri Basımevi, İstanbul, 1966.
- 24.ÖZBAY, Ekrem, Türkmenistan'dan Anadolu'ya Örf, Adet ve Halk İnanışları, IQ yayınları, İstanbul, 2007.
- 25.SOYSALDI, Ayşen ve ÇATALKAYA, Ebru, Burdur Yöresi Nazarlıkları, III. Uluslararası Halk Kültürü Sempozyumu Bildiri Kitabı C.I., Ankara, 2015.
- 26.ŞAHBAZOV, Tahir, Azerbaycan'da İslam'a Kadar İnanmalar, Milli İlimler Akademiyası Yayını Bakü, 2008.
- 27.ŞİMŞEK, Ali, Manavgat Yöresi Halk İnanışları,(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) SDÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2013.
- 28.TANER, Nuri, Ağrı'da tarla Sulama ve Ekin Biçmeye yönelik İnanmalar, Halk Kültürü, 1984, S. 4.
- 29.ÜÇER, Müjgan, Sivas Yöresinde Nazarlıklar ve Nazarla İlgili İnanışlar, V. Milletlerarası Türk Halk Kongresi Gelenek-Görenek İnançlar, Ankara, 1997, s. 165.164-190.
- 30.YEĞİN, Abdullah, Yeni Lügat, Yeni Asya Yayını, İstanbul, 1975.
- 31.Yunus Emre Divanı, Dergah Yayınları, İstanbul, 1981.